

сільське господарство) – Запоріжжя: Запорізьке обласне управління статистики, 2012. – 93 с.

Summary. *The article to researching scientific and methodical principles of enterprises as a whole and in agriculture in particular, substantiating approaches and organizational-economical measures of developing Ltd company, increasing efficiency of these forms and rational size of the enterprise is justified.*

Formulation of the problem. *Determining the optimal size of agricultural land companies in the Zaporozhye region based on game-theoretic models.*

Results of the study. *The possibility to further increase the economic efficiency of business agroformations Policy-based management company size. To determine the optimal size of the company uses multifunction system that is used on some fixed set of choices conditions. When optimizing system performance evaluation done of all the options, set the optimal size of land.*

Conclusions. *use multifunctional system based on game-theoretic concepts has shown that achieving the tasks of production efficiency is given to those most limited liability companies that have maintained the integrity of the land at nine and up thousands of hectares of agricultural land and go towards unjustified chopping of the reformed enterprises. In general, only those companies very skillfully and successfully able to use market-economic potential, which is an important impetus for the development of effective positions optimistic economic environment. However, the pessimistic alternative criteria for probability, profitability and riskiness, priority organizational and production status of preferred companies, the size of land-use options which range from 3000 to 6000 hectares of farmland. This amount of land enables ably carry the totality of industrial, economic, organizational and management functions, allowing these companies reach effective development.*

Key words: *development, efficiency, reforming, agriculture, Ltd company. land tenure, .*

УДК 631.15

Кюрчева Н.В.
к.е.н., доцент, Таврійський ДАТУ

ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСАД СТАЛОГО РОЗВИТКУ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ.

Анотація. *У статті проаналізовано сьогоденний стан земельного ресурсу сільського господарства та певні державні програми, метою котрих є запровадження засад сталого розвитку у сільське господарство. Запропоновано збереження ресурсу шляхом впровадження державних цільових програм для сільського господарства, а також представлено ряд рекомендацій щодо покращення та розширення фокусу державних цільових програм у сільському господарстві.*

Ключові слова: *сталій розвиток, сільське господарство, державні програми.*

Постановка проблеми. *Наслідками індустріальної революції та інтенсивного, подекуди надмірного, використання природних ресурсів*

людством є загроза глобальної екологічної катастрофи, яка спричиняє незворотний процес зміни клімату на планеті, підвищення рівня світового океану, опустелювання значних територій, кислотних опадів та деградацію екосистем. Усвідомлюючи глибину проблеми та її наслідки, світова спільнота вирішила об'єднати свої зусилля та намагається забезпечити сталий розвиток суспільства за допомогою багатьох міжнародних ініціатив. Основною метою ініціатив є забезпечення такого економічного росту країн, при якому виконується умова паритетного існування людини та природи.

Сільське господарство та розвиток села є інтегральними важливими компонентами сталого розвитку. Стале сільське господарство включає в собі основні три складові – економічну, соціальну та екологічну. Ми не можемо розглядати сільські господарства як поодинокі системи, діяльність котрих націлена на збільшення виробітку сільськогосподарської продукції, а також збереження природної ресурсної бази. На практиці концепції сталий розвиток, стале сільське господарство та забезпечення продовольством пересікаються. Забезпечення продовольством та сталий розвиток у сільському господарстві мають спільні цілі.

Ціль статті. Метою статті є висвітлення основних аспектів сталого розвитку у сільському господарстві. Аналіз сучасного стану сільського господарства України та стан впровадження державних цільових програм щодо сталого розвитку та впровадження сталого землекористування. Розробка пропозицій щодо розширення фокусу цільових програм метою яких є впровадження сталого розвитку у сільському господарстві України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розробкою системи сталого ошадного до природних екосистем землекористування було розглянуто у наукових працях таких видатних вітчизняних науковців як Бистрякова І.К., Благодатного В.І, Бриндзі З.Ф., Будзяка В.М., В'юна В.Г., Гордійчука А.А., Гуцуляка Г.Д., Лавейкіна М.І., Лукінова І.І., Мішеніна Є.В., Ніколієнка Т.С., Тарасової В.В., Трегобчука В.М., Фурдичка О.І., та інших.

Виклад основного матеріалу. Україна є серед держав, які підтримали міжнародні ініціативи збереження довкілля та обрали за основу свого розвитку концепцію сталого розвитку країни. Такий підхід забезпечує гармонізацію економічного, соціального та екологічного складників діяльності людини. Дана концепція була сформована у другій половині 80-х років і може бути охарактеризована як така, що задовольняє потреби сьогодення, не створюючи при цьому перешкод майбутнім поколінням у задоволенні їх власних потреб [1].

Домінуюча частина науковців погоджується, що діючи в напрямку досягнення сталого розвитку, можна забезпечити економічне процвітання нації та зменшити вплив на довкілля. Для повного розуміння даного підходу необхідно визначити що таке сталий розвиток та в чому полягає його сутність. Сталий розвиток (Sustainable development) – це термін, який є досить поширеним у науково-публіцистичній літературі західних країн світу. Українські наукові кола досить активно дискутують щодо достовірності та досконалості перекладу з англійської мови терміну «sustainability». Частина науковців відстоює позицію, що коректно перекладати даний термін як «збалансований», тобто збалансований розвиток, інша, як «сталий», тобто сталий розвиток. В результаті, провідні науковці пропонують замінити усталений термін «сталий розвиток» на «збалансований розвиток», або ж використовувати у поєднанні цих слів.

Сталий розвиток – це такий розвиток людської діяльності, який включає в себе збалансоване врахування економічного, соціального та екологічного аспектів і враховує інтереси прийдешніх поколінь. Іншими словами, швидкість використання природних ресурсів людством, не повинна перевищувати швидкості їх поновлення. Важливим аспектом є те, що в природі екологічний, соціальний та економічні складові розвитку є взаємопов'язані. Отже, зміна одного з елементів тягне за собою зміну інших двох. Як зазначено вище, сталий розвиток включає в себе три складові: екологічну, соціальну та економічну.

У процесі соціально-економічного розвитку суспільства, земельні ресурси відіграють значну роль як основа екосистеми, де існує людина та за допомогою котрої вона забезпечує своє існування. Екосистемою називають природний комплекс, що формується живими організмами та відповідним середовищем, котре забезпечує їх існування. В межах екосистеми живі та неживі організми взаємопов'язані між собою потоками обміну речовин та енергії.

Однією з унікальних якостей сільського господарства є те, що сільськогосподарське виробництво пов'язане з відновлюваними ресурсами. Цілком зрозуміло, що як і інші сектори економіки, де використовуються відновлювальні ресурси, сільське господарство зіштовхується з рядом конфліктів між економічним, соціальним та екологічним аспектами. Екологічно дружна практика сільського господарства розглядається як менш шкідлива до довкілля у порівнянні до традиційного вирощування. В той самий час, бажання споживачів включають, як велику кількість дешевих кінцевих продуктів сільськогосподарського виробництва, так і відсутність впливу на здоров'я людини та довкілля, а також збереження ресурсів для прийдешніх поколінь. В результаті, має місце конфлікт між економічним, соціальним та екологічним аспектами.

Для вирішення конфліктів між економічним, екологічним та соціальним аспектами у сільському господарстві повинні бути розроблені відповідні стратегічні документи, які в подальшому будуть основою для розробки нормативних актів та державних програм підтримки розвитку еколого безпечної сільськогосподарської діяльності.

Слід зауважити, що Україна вже зробила ряд кроків в питаннях впровадження сталого розвитку на державному рівні. Відповідно до розпорядження, міністерство аграрної політики разом з іншими зацікавленими центральними органами розробляє «Державну цільову програму сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року». Метою цільової програми є забезпечення сталого розвитку сільських територій, підвищення рівня життя сільського населення, охорона навколишнього природного

середовища, збереження природних, трудових і виробничих ресурсів, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва.

Екологічно дружнє землекористування є одним з ключових факторів сталого розвитку агросектору України та зниження антропогенного впливу на довкілля. За часів Радянського Союзу значно розширено земельний фонд для сільськогосподарського призначення, що сприяло стрімкому розширенню культивуації значної території країни. За перші роки незалежності України домогосподарствам передано 67% сільськогосподарських угідь, 81,4% - багаторічні насадження, 77% - перелоги, 69,4% - сіножаті, 69% - рілля та 55,5% - пасовища.

Новітні технології, які використовуються у сучасному сільському господарстві, спричинили і далі породжують породжувати екологічні проблеми. Це посилення ерозії ґрунтів, використання шкідливих субстанцій, що забруднюють питну воду, подекуди отруєння живої природи та інше. Немало критиків зазначають, що не тільки приватні господарства, але й реалізації державних програм має систематичний негативний вплив на довкілля [3].

Відсутність сталого землекористування в Україні призвела до надмірної освоєності земель. За даними Марушевського Г. [4], в Україні освоєно близько 72% земельних ресурсів при допустимій нормі 60-65% загальної площі, розореність сягає 58% при допустимій нормі 40%. Для порівняння, в розвинених Європейських країнах цей показник не перевищує 32%. Також, у зв'язку з відсутністю сталого землекористування, на сьогоднішній день в Україні в кризовому стані перебуває лісгосподарський комплекс (ЛГК) (15,7% заліснення при оптимальних 22-25%). 57,4% загальної площі країни складають еродовані землі і цей показник збільшується з року в рік на 60-80 тис. га. Більше того, близько 20% українських земель є у незадовільному для використання стані в наслідок перенасичення ґрунтів рядом токсичних сполук.

Дані процеси потребують негайної реакції та спрямування їх в реверсному напрямку. На кінець 2011 р. 48,3% (22,2 млн. чол.) населення

України є власниками землі, 7 млн. чол. отримали сертифікати, що засвідчують право власності на земельну ділянку, з яких 6,8 млн. чол. отримали державні акти права власності [5]. У приватному секторі створено 16,1 тис. аграрних господарств нового типу [6]. Ці дані говорять про те, що процеси приватизації сільськогосподарського сектору набувають обертів, позитивно впливають на розвиток ринкових відносин та конкуренції. З іншого боку, земельні власники мають у володінні земельні ділянки (паї), але на законодавчому рівні обмежено їх право продажу власності. Іншими словами, право землевласника не може бути реалізованим в повній мірі.

Сутність раціонального землекористування полягає в ефективній організації виробничих процесів, організації територій та використанні земельного ресурсу, що забезпечує оптимальний баланс між максимізацією прибутку від здійснення господарської діяльності та забезпеченні процесів відтворення ресурсу. Відповідно до чинного законодавства України, використання земельних ділянок має дві форми, а саме: право власності та право користування. Різниця між цими формами полягає в тому, що землекористування це право на користування ділянкою, котра знаходиться у комунальній або державній власності, а право власності засвідчує право володіння земельною ділянкою.

З точки зору раціонального землекористування найефективнішим для господарства є поєднання землеволодіння із землекористуванням. Слід зазначити, що раціональне використання земельної ділянки може відбуватися і при орендних відносинах, але тільки на умовах довготермінових економічних взаємовідносин між землевласником та орендарем. Для вирішення базових проблем та запровадження системного реформування сільськогосподарського комплексу на принципах сталого землекористування необхідно провести ґрунтовний багатофакторний аналіз існуючого стану земельних відносин щодо відповідності екологічному, економічному та соціальному аспектам сталого розвитку.

Дані проблеми можливо вирішити за умови втручання держави. Держава може сприяти трансформації сектору та переходу до сталого ведення сільськогосподарської діяльності шляхом розробки та подальшого впровадження цільових програм. Державні програми, що спрямовані на досягнення сталого розвитку у сільському господарстві України повинні приймати до уваги такі аспекти як управління ресурсом, збереження та відновлення ресурсу, розвиток ринкових відносин, витрати господарств, наукові дослідження та інновації, зацікавлені сторони та глобальна відповідальність.

Для досягнення сталого розвитку сільськогосподарського сектору України, при управлінні ресурсом необхідно покращувати, а не руйнувати взаємозв'язки між екосистемами. Результатом таких дій буде збільшення кількісних та якісних потоків послуг від ресурсної бази сільського господарства. Іншими словами, взаємовигідне використання ресурсу природним світом та людиною. Крім того, збереження та відновлювання ресурсу можливо досягти за рахунок впровадження та моніторингу ефективного використання (споживання) відновлюваних та не відновлюваних ресурсів, сприяння розвитку біо-різноманіття, оптимального використання земельного ресурсу та поширенню систем виробництва з закритим циклом.

Іншим важливим аспектом є розвиток ринкових відносин. Для сприяння розвитку ринкових відносин державні програми повинні фокусуватись на усуненні торгових бар'єрів, економічного обґрунтованому використанню ресурсу, заміщати процеси деградації та підтримувати діяльність, що спрямована на досягнення сталого розвитку. До того, досягнення сталого розвитку зумовлене розумінням суспільства екологічної вартості як ресурсу так і послуг, які надають екосистеми. Для цього, державні програми повинні бути націленими на просування знань щодо пов'язаних з виробництвом сільськогосподарської продукції екологічних вартостей.

Стрімкий ріст продуктивності сільськогосподарського виробництва досягнуто у наслідок розвитку та впровадження технологічних інновацій.

Наслідком такого розвитку є підвищення екологічного впливу на природне довкілля та місцеві громади, а також зниження якісних характеристик основного ресурсу агросектору. Відсутність на сільськогосподарських підприємствах обліку вартостей екологічних ресурсів сприяє підвищенню екстернального впливу на місцеві громади [2]. Слід зауважити, що цілком впровадження інноваційних технологій у виробництво є підвищення продуктивності та отримання більшого доходу підприємства. Тому, при впровадженні інноваційних технологій необхідно проводити оцінку впливу цих технологій на навколишнє середовище та запроваджувати механізми управління ресурсами загального вжитку, такими як вода, повітря, простір. Досягнення сталого розвитку зумовлене зменшенням впливу на ресурс. В свою чергу, необхідною умовою зменшення впливу є трансфер дружніх до довкілля технологій та впровадження на підприємствах управління виробничими відходами.

Соціальний аспект є невід'ємною складовою сталого розвитку. Зростання добробуту держави обумовлене здоров'ям населення. Сільське господарство пов'язане з рядом впливів на здоров'я людини, тому існує потреба забезпечення поширення знань серед місцевих громад та громадян України в цілому щодо впливу традиційного виробництва на здоров'я. Здоров'я населення залежить від якості та безпечності продуктів харчування, тому сільськогосподарські підприємства повинні займатись виробництвом тільки безпечної для здоров'я людини продукцією.

Висновки. Одним з варіантів вирішення проблеми нераціонального використання земельних ресурсів та виховування в землекористувачів бережного відношення до природного ресурсу є впровадження у виробництво сільськогосподарської продукції принципів сталого розвитку, що в свою чергу, буде мотивувати сільськогосподарські господарства трансформувати виробничі процеси у дружні до навколишнього середовища технології і тим самим збільшувати вартість свого капіталу.

Стала сільськогосподарська діяльність представляє собою філософію, що ґрунтується на цілях людини та розумінні довготермінового впливу від сільськогосподарської діяльності на довкілля. Запровадження сталої сільськогосподарської діяльності повинно відбуватись на основі отриманого досвіду про ведення сільського господарства, знань про ресурс, наукових розробок, підходів збереження ресурсу та впровадження екологічно дружніх систем управління у сільських господарствах. Такі системи сприятимуть зниженню та усуненню деградаційних процесів, налагодять продуктивність господарств та стабілізують відносини між підприємствами та місцевими громадами.

Література.

1. Програма дій «Порядок денний на ХХІ століття» / Переклад з англійської: ВГО «Україна. Порядок денний на ХХІ століття». - К.: Інтелсфера, 2000. - 360 с.
2. Щурик М. В. Охорона земельних ресурсів як одна з найважливіших складових організації земельного господарства / М. В. Щурик // Науковий вісник ЧТЕІ КНЕУ. — Чернівці: Книги-ХХІ, 2012.—Вип. I. (37). Економічні науки.— С. 165-173.: іл., табл.— Бібліогр.: с. 173.
3. Thurman W., Assessing the Environmental Impact of Farm Policies / W. Thurman, - AEI Press: 1995, ISBN: 0844739154, - 79p.
4. Марушевський Г., Формування основних засад сталого розвитку України, стратегія соціально-економічних перетворень, Україна: / с. 276-280.
5. Мельник Л. Л., Продуктивне й раціональне землекористування у контексті його форм / Л. Л. Мельник // Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету. Екологія, рослинництво, землеробство... : науково-теоретичний, науково-практичний журнал. - 2009. - N2. - С. 172 - 176.
6. Пашков І.А., Земля як чинник соціального розвитку / І.А. Пашков // Гуманітарний вісник ЗДІА, випуск 37 – 2011. стор. 32.

Аннотація. В статті проаналізовано сьогоднішнєє состояние земельного ресурса сільського господарства и некоторые государственные программы, целью которых есть внедрение принципов устойчивого развития в сельское хозяйство. Предложено сохранение ресурса путем внедрения государственных целевых программ для сельского хозяйства, а также представлено ряд рекомендаций в части улучшения и расширения фокуса государственных целевых программ в сельском хозяйстве.

Ключевые слова: устойчивое развитие, сельское хозяйство, государственные программы

Annotation. This article analysis today's quality of the agricultural resource and selected governmental programs. It is proposed to save resource with help of the government programs. Also, the article presents recommendations for the governmental program focus improvement in agriculture.

Agriculture and Rural Development is an important integral component of sustainable development. Sustainable agriculture incorporates the three key components - economic, social and environmental. We can not consider agriculture as a single system, the activity of which is aimed at increasing the output of agricultural products and the preservation of the natural resource base. In practice, the concept of sustainable development, sustainable agriculture and food security overlap. Providing food and sustainable agriculture have common goals.

Sustainable development - the development of human activities, which includes a balanced consideration of economic, social and environmental aspects and takes into account the interests of future generations. In other words, the rate of use of natural resources by mankind, should not exceed the speed of their recovery.

One solution to the problem of unsustainable land use and land users Careful raise in relation to natural resource is the introduction of principles of sustainable agricultural development, which in turn will motivate the agricultural sector to transform production processes in environment-friendly technologies, and thereby increase value of their capital.

Ukraine is among the countries that supported international initiatives Environmental and chosen as the basis of its development, the concept of sustainable development. This approach ensures the harmonization of economic, social and environmental components of human activity.

Key words: sustainable development, agriculture, state programs

УДК 33.332.

Левків Г.Я.
к.е.н., доцент

Львівський державний університет внутрішніх справ

ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЗА РЕГІОНАМИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті здійснено статистичний аналіз тенденцій та закономірностей розвитку аграрного сектору за регіонами України та Львівської області, виокремлено проблеми та основні перспективи розвитку аграрного сектору.

Ключові слова: регіон, сільськогосподарські угіддя, валова продукція сільського господарства.